

Folklore Fellows Communications – 100 metų

PEKKA HAKAMIES

1907 metais Kaarle Krohnas, Helsinkio universiteto folkloro studijų profesorius, nuvyko į Danijos sostinę Kopenhagą susitikti su Axeliu Olriku. Ko gero, pats reikšmingiausias šio susitikimo rezultatas buvo sprendimas sykiu su Švedijos folkloristu Carlu Wilhelmu von Sydow įkurti tarptautinę folkloristų organizaciją – draugiją *Folklore Fellows* [‘Folkloro bičiuliai’]. O pati svarbiausia praktinė išdava – pradėta leidinių serija *Folklore Fellows Communications* (FFC). Serijos leidėja tapo Suomų mokslo ir literatūros akademija, įsikūrusi Helsinkyje, o K. Krohnas – jos vyriausiuoju redaktoriumi. Pradžia tikrai buvo kukli: pirmieji serijos leidiniai buvo vos kelių dešimčių puslapių apimties įvairiose vietovėse folkloristų surinktos medžiagos katalogėliai. Tik trečiasis tomas išėjo jau išpūdingesnis: jame Antti Aarne paskelbė pirmąjį savo sudaryto pasakų tipų katalogo variantą.

Per pirmąjį FFC gyvavimo dešimtmetį, pradedant nuo 5-ojo numerio ir ligi pat 1919 metų, serijoje buvo skelbiamos ataskaitos apie *Folklore Fellows* draugijos veiklą. Pirmojoje iš jų – *Bericht über die Tätigkeit des folkloristischen Forscherbundes “FF”* – K. Krohnas taip apibūdino numatomą būsimų FFC tomų turinį: serijoje būtina informuoti apie *Folklore Fellows* draugijos veiklą, aprašyti skirtingose šalyse sukauptus folkloro rinkinius, skelbti folklorinę medžiagą bei katalogus, taip pat lyginamuoju metodu parengtas studijas. Plati organizacijos veiklos geografija aiškiai matyti jau iš pirmųjų pranešimų apie jos darbus. Per porą metų K. Krohnui ir jo bendražygiams pavyko į bendrą veiklą įtraukti kolegas iš Skandinavijos šalių, iš vokiškai kalbančios Centrinės Europos, taip pat iš Rusijos, Austrijos–Vengrijos ir net tokių vietų, kaip Galicija, Bukovina ar Jungtinės Amerikos Valstijos. Baltijos šalių tautosakos tyrėjai irgi netruko įsijungti į tarptautinį bendradarbiavimą *Folklore Fellows* draugijoje.

Netrukus tapo akivaizdu, kad pagrindinė serijos leidinių kryptis – remiantis lyginamojo metodo principais parengtos folkloro studijos ir kūrinių tipų katalogai, kaip svarbus tokių tyrimų įrankis. Paskesniais metais *Folklore Fellows* draugijos veikla jau menkai beatsispindi šioje serijoje, o apie redaktorių darbą duomenų

beveik išvis nėra. K. Krohnas iki pat savo mirties 1933 metais buvo vyriausiuoju redaktoriumi. Paskui Suomių mokslo ir literatūros akademija vyriausiuoju redaktoriumi paskyrė Uno Harvą, kuris formaliai buvo Suomijos Turku universiteto sociologijos profesorius, o iš tikrųjų – garsus liaudies tikėjimų ir folkloro tyrinėtojas. Dar po dešimtmečio, 1943–aisiais, jis perdavė redaktoriavimą Viljo Johannesui Mansikkai, žinomam savo darbais iš rytų slavų religijos ir užkalbėjimų ir 1929 metais (FFC 87) paskelbusiam įdomią lietuvių užkalbėjimų studiją, pagrįstą autentiška, savo paties surinkta folklorine medžiaga. 1948 metais V. J. Mansikką redaktoriaus pareigose pakeitė Marttis Haavio, dirbęs iki 1970 metų, kai prasidėjo ilgas Laurio Honko redaktoriavimo laikotarpis. 2002 metais šį postą užėmė Anna-Leena Siikala, kuri tapo pirmąja moterimi – vyriausiąja FFC redaktore, o nuo 2010 metų pradžios FFC redaguoja šių eilučių autorius.

Iš pradžių *FF Communications* autorių dauguma buvo Skandinavijos šalių mokslininkai. Įdomu, kad tiek pati draugija, tiek jos leidinių serija gavo angliškus pavadinimus, nors pirmaisiais XX a. dešimtmečiais Šiaurės Europos mokslininkų tarpusavio bendravimo kalba daugiausia buvo vokiečių. Dauguma FFC tomų iki pat XX a. aštuntojo dešimtmečio irgi išėjo vokiškai. Tik tai nuo trečiojo dešimtmečio tarp serijos knygų autorių ėmė aktyviau reikštis ir Centrinės Europos šalių folkloristai. Reikėtų pažymėti, kad nė 1917 metų Rusijos revoliucija ir po jos ėjusi sumaištis nenutraukė rusų folkloristų ryšių su jų kolegomis europiečiais. Trečiajame dešimtmetyje ir toliau buvo skelbiami rusų mokslininkų darbai, tarp kurių žinomiausias – Marko Azadovskio 1926 metais publikuotas vienos pasakotojos repertuaro tyrimas *Eine sibirische Märchenerzählerin* (FFC 68). Tik tai Stalino režimas su savo griežta ideologine kontrole ketvirtajame dešimtmetyje galutinai atkirto rusų folkloristus nuo tarptautinės mokslinės bendruomenės.

1927 metais paskelbta Archerio Taylora studija „Juodas jautis. Vienos pasakos istorijos tyrimas“ (FFC 70) tapo pirmuoju amerikiečio folkloristo darbu, publikotu šioje serijoje. Netrukus išėjo Stitho Thompsono papildytas Antti Aarne's pasakų tipų katalogo leidimas. Šis vadinamasis AT katalogas daugeliui metų tapo vienu pagrindinių tarptautinės folkloristikos orientyrų.

Beveik visi *FF Communications* redaktoriai ypač domėjosi liaudies tikėjimais, tačiau ilgą laiką tai nemaž neatsispindėjo leidžiamų tomų tematikoje. Nuo pat XX a. ketvirtojo dešimtmečio ši leidinių serija iš esmės rėmėsi folkloro tekstų tyrimais; vos vieną kitą išimtį tesudarė liaudies tikėjimų studijos – daugiausia suomių autorių darbai, kaip antai stambi Uno Harvos monografija *Die religiösen Vorstellungen der altaischen Völker* (FFC 125, 1938). Visai kitokio pobūdžio ir labai įdomus veikalas buvo, pavyzdžiui, Elsos Enäjärvi-Haavio liaudies žaidimų tyrimas „Turtuolių ir vargšų žaidimas: Lyginamoji dainuojamųjų žaidimų studija“

(FFC 100, 1932), nors jos tema ir buvo pagal tų laikų folkloristikos „madą“ pasirinkta dainų ir žaidimų kilmė.

Eksperimentine folkloro sklaidos studija laikytina Walterio Andersono *Ein volkskundliches Experiment* (FFC 141, 1951), o vienas pirmųjų struktūralistinių darbų buvo Alano Dundeso „Šiaurės Amerikos indėnų pasakų morfologija“ (FFC 195, 1964).

Akivaizdus lyginamosios religijotyros proveržis įvyko aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, kai Juha Pentikäinenas paskelbė monografiją „Žodinis repertuaras ir pasaulėžiūra. Antropologinis Marinos Takalo gyvenimo istorijos tyrimas“ (FFC 219, 1978), o A.-L. Siikala publikavo veikalą „Sibiro šamano ritualų atlikimo būdai“ (FFC 220, 1978).

Apskritai susidaro įspūdis, kad užsienio autoriai linkę FFC serijoje skelbti veikalus, atstovaujančius programinei folkloristikos kryptiai ir daugiausia pagrįstus tekstų tyrimais, o žvalgybiniai žygiai į antropologijos bei lyginamosios religijotyros sritis pirmiausia yra suomių mokslininkų užsiėmimas. Taip gali būti dėl daugelio priežasčių. Tikėtina, kad kitose šalyse esama ir daugiau galimybių publikuoti tokio tipo knygas. Taip pat galimas dalykas, kad FFC kaip potenciali antropologinės folkloristikos ir lyginamosios religijotyros studijų skelbimo arena yra per menkai žinoma už Suomijos ribų.

Pastaraisiais dešimtmečiais FFC serijoje paskelbti tomai puikiai iliustruoja, kaip aukštos kokybės darbai, tegu ir gana skirtingi metodologiniu požiūriu, gali sudaryti tos pačios mokslo srities forumą. Daugiametėje FFC leidybos istorijoje viena pagrindinių šakų visada buvo įvairūs kūrinių tipų katalogai. Iš pradžių naudoti kaip svarbus praktinis vadinamosios suomių mokyklos tyrimų įrankis, dabar jie turbūt pirmiausia praverčia kaip parankus medžiagos grupavimo būdas, palengvinantis jos paieškas įvairiems tyrimų tikslams. Šie katalogai neužsiguli knygynų vitrinose, o tai irgi aiškiai liudija dar ir šiandieninį jų naudingumą. Apskritai aukštas mokslinis lygis ir didelė tematinė pirmojo šimtmečio pabaigoje FFC išleistų monografijų įvairovė duoda pagrindo tikėtis, kad antrojo FFC serijos leidimo šimtmečio pradžia tikrai bus ne prastesnė nei praėjęs amžius.

Iš anglų kalbos vertė *Lina Būgienė*